

АВАНТЮРИЗМ І МЕСІАНСТВО

Недержавні вузи зараз є невід'ємною та значною частиною освітнього простору України. Історична наука не обійшла увагою це явище: загальні етапи її розвитку в цілому вже висвітлені. Наступним кроком у вивченні історії недержавної освіти є персоніфікація цієї історії, вивчення ролі конкретних осіб у створенні одного з важливих феноменів культури. Специфікою біографістики вищої освіти є те, що доля людей тут тісно пов'язана з історією вузу. В недержавній вищій освіті України є декілька великих освітніх структур. Найбільшим недержавним вузом України вважається Міжрегіональна академія управління персоналом, президентом наглядової ради якої є Г.В. Щокін. Отже, завданням статті є вивчення біографії цієї людини на тлі історії створеного нею вузу.

Історія недержавної освіти вже знайшла висвітлення в ряді монографій та численних статтях [1–4]. Особливу активність у цій сфері виявляє колектив Харківського гуманітарного університету “Народної української академії” під керівництвом В. Астахової. В монографіях вчених названого вузу розкриваються проблеми становлення й розвитку недержавної освіти, історичні передумови та процес її інституціоналізації, характеризується система підготовки кадрів у закладах освіти недержавної форми власності [1; 2]. Питанням історії МАУП приділяє увагу журнал “Персонал” [5].

Георгій Васильович Щокін – засновник та президент Міжнародної Кадрової Академії та Міжрегіональної Академії управління персоналом, – приватного ВНЗ, кілька років тому за результатами Міжнародного Відкритого Рейтингу популярності і якості визнався кращим недержавним ВНЗ України.

Г. В. Щокін – Заслужений працівник народної освіти України, має вчені ступені в галузі психології, соціології та ділового адміністрування, Почесний доктор і професор університетів Азербайджану, Білорусі, Киргизстану, Куби, Молдови, Польщі, США та інших країн. Дійсний і почесний член академій та наукових товариств України, Англії, Росії, Румунії, член редколегій кількох наукових часописів. Автор понад 300 праць (підручники, монографії, навчальні посібники, науково-популярні книги і статті з питань соціальної філософії, релігієзнавства, соціології, психології, соціального управління та ін.). Відмінник освіти України. Відзначений багатьма високими вітчизняними та зарубіжними нагородами.

В житті Георгія Васильовича та його освітньої імперії були не лише успіхи, а й негаразди. Очолований Г. Щокіним журнал “Персонал” свого часу був об'єктом критики Єврейських організацій за сумнівні ідеї щодо розкриття єврейського питання. Сам Г. Щокін заперечує ці звинувачення, вважаючи, що це просто історичні документи з критикою сіонізму. В освітянських колах існувала думка, що доволі сильні намагання обмежити діяльність МАУП з боку Міністерства освіти та науки в 2005-2007 рр. як раз були пов'язані з протестами єврейських громад, спрямованими у бік державних органів, відносно публікацій на єврейську тематику щокінських структур та його самого. Звісно, що порушення норм та вимог відповідних нормативів МОН з боку МАУП було, але, по-перше, вони були і раніше, по-друге, не тільки МАУП порушувала ці норми. До того ж частину судових процесів з Міністерством МАУП виграло. Отже, напевно були й інші причини, тому що саме в ці роки застосовувалися досить сильні санкції проти МАУП [6]. На сьогодні Г. Щокін майже не займається політикою, єврейська тематика вже мало цікавить його, адже публікації з цього питання не з'являються в “Персоналі”, міністерські структури менше тиснуть на МАУП. В цілому МАУП, який заснував і багато років очолював Г. Щокін, позиціонується як, інтегрований в європейський освітній простір, сучасний заклад освіти що претендує на представництво України в міжнародних освітніх акціях і конференціях.

Георгій Васильович Щокін родом із запорізького краю. У м. Запоріжжі у нього збереглися корені. На своїй історичній батьківщині він у пам'ять про своїх батьків будує вражаючого розміру й архітектури каплицю при церкві Святого Георгія Побідоносця. Конфесіональна належність церкви – Українська православна церква (Московського патріархату).

Цей факт відкрито демонструє не лише релігійність Г. Щокіна, а й прихильність Московському патріархату. У МАУП є кафедра православної культури та теології, що очолює за сумісництвом професор Міжнародної кадрової академії, доктор богослов'я, завідувач кафедри релігійної етики та філософії Київської духовної академії – структури Московського патріархату.

Інша риса Г. Щокіна – це поєднання релігійності і патріотизму. У своїх промовах він закликає студентів любити Бога і Україну. Наприклад, в одне з релігійних свят Г. Щокін перед студентами виголошує таку промову: “Дорогі українці, козаки, брати та сестри! Дозвольте мені щиро, від усього серця привітати вас з цим світлим днем, великим православним святом Покрови Пресвятої Богородиці. У цей день кожен православний відчуває захист Божої Матері. Бажаю вам, щоб не лише у свята, а кожного Божого дня Господь оберігав вас, щоб ви завжди відчували заступництво Матері Божої, Пресвятої Богородиці. Любіть Бога! Любіть Україну! Любіть одне одного! Нехай вам щастить!” [7].

На території МАУП у м. Київ розташований академічний храм, каплиця Святого Георгія. Ця деталь доводить месіанство Георгія Щокіна. Обидві церкви, побудовані ним, носять ім'я Святого Георгія Побідоносця і нібито ототожнюють ім'я Георгія Щокіна з Георгієм Побідоносцем, який вражає змію, що символізує ворогів, яких у власника освітньої імперії багато.

За його ініціативи побудовані ще три церкви. Це вірменська каплиця, каплиця собору дванадцяти апостолів на території МАУП та церква Покрови в селі на Київщині. Остання назва церкви не випадкова. Свято Покрови особливо вшановували козаки.

Г. Щокін також шанувальник козацтва. У складі МАУП існує Військово-козацький інститут імені Великого князя Святослава. Деякі керівники козацтва (наприклад, М.Л. Дубровський – козачий генерал-полковник) мають звання докторів філософії і відзнаки Міжнародної кадрової академії – структури, створеної і контрольованої МАУП. Можна припустити, що прихильність до козацтва певною мірою пов'язано з тим, що Г. Щокін родом з козацького краю – Запоріжжя.

Кар'єра Г. Щокіна була стрімкою. Його життєвий шлях доводить, що він сам був творцем своєї кар'єри. І у своїх книгах зі стратегії кар'єрного зростання він використовував свій особистий досвід, а не лише праці зарубіжних авторів.

У 1981 р. Г. Щокін закінчує Київський державний педагогічний інститут, дефектологічний факультет за спеціальністю “Дефектологія” і залишається працювати в м. Київ. На той час це було досить складно, але амбіції Георгія Васильовича перемогли. Він влаштовується на промислове підприємство в кадрову службу. З кінця 1981 р. по червень 1984 р. – соціолог, заступник, а потім начальник відділу кадрів Київського ВО “Електроприлад”. Як правило, цю посаду обіймають люди більш солідного віку. Талант, помножений на високий кінцевий результат, домагання, амбіції, уміння своєю чарівністю і напористістю викликати позитивне враження в керівництва допомагає в кар'єрному зростанні молодому керівнику.

У 1984 р. він обійняв досить високу для своїх років посаду – заступника начальника головному (республіканського промислового об'єднання) з питань праці, кадрів і побуту. “Мені було 30 років, і я був честолюбний”, – пише Г. Щокін про ті часи [5]. Республіканське промислове об'єднання “Укрбудкераміка” Міністерства промбудматеріалів УРСР об'єднувало 11 підприємств у різних містах Радянського Союзу. До обов'язків Г. Щокіна входила координація діяльності цих підприємств із питань організації праці, управління персоналом і соціального розвитку. Його діяльність передбачала соціологічні дослідження, роботу з навчання кадрів, регулювання відносин у колективі. Це зумовило спрямованість інтересів Георгія Васильовича. Він знайомиться з науковими працями з психології, соціальної психології, соціології, технологіями роботи з персоналом. Але робота в Головкомі не влаштувала Г. Щокіна, тому що видавалася рутинною й обмежувала його можливості. Пропрацювавши в Головкомі два роки, наприкінці 1985 р. переходить на роботу в будівельне відомство (Головкиївміськбуд), що мало статус міністерства. Там Г. Щокін очолив відділ кадрів, а точніше: управління кадрів, тому що його функціями була не робота зі співробітниками цього підрозділу, а координація роботи з кадрами всього будівельного відомства. Ця організація об'єднувала 20 загальнобудівельних трестів і домобудівних комбінатів з чисельністю працюючих більше ніж 60 тис. осіб. Масштаби діяльності Г. Щокіна значно зросли. Знову характер роботи вимагав міжрегіональної взаємодії і поширення відповідальності на підприємствах з різних регіонів країни. Саме тут сформувалися вміння і здатність Г. Щокіна поширювати свою діяльність на всю країну і за її межі. Експансіонізм – характерна риса діяльності і психології Г. Щокіна. Завдяки цій рисі МАУП поширив свою діяльність на десятки регіонів України і зарубіжні країни. Він єдиний ВНЗ України, який має філію навіть у Латинській Америці.

Робота у великій будівельній організації союзного рівня стимулює Г. Щокіна до масштабного мислення і до пошуку нових підходів у роботі з кадрами. Досвід цієї діяльності узагальнено в книзі Георгія Васильовича “Організація роботи з кадрами в будівництві”.

Одночасно він навчається в аспірантурі Київського університету і захищає в 1989 р.

кандидатську дисертацію із соціальної психології. Тема дисертації прямо пов'язана з характером роботи: “Соціально-психологічні аспекти удосконалювання діяльності кадрових служб на виробництві”. Пізніше він захистив і докторську дисертацію із соціології за темою: “Соціальна теорія та кадрова політика”.

Робота над дисертаціями і книгами вимагає великих зусиль і багато часу. Г. Щокін дуже багато працює, без відпусток і вихідних. Дружина терпляче переносить ці труднощі. А син Ростислав на прикладі батька вчиться багато і наполегливо працювати. Пізніше Ростислав стане заступником батька на посаді голови наглядової ради МАУП. З усього видно, що Г. Щокін готується передати йому свою імперію в спадщину.

Георгій Васильович не дуже довго затримується в будівельному управлінні. Змінює посади, просуваючись по висхідній лінії досить швидко. У 1989 р. він – заступник директора з державної служби зайнятості з організаційно-методичної роботи. Ця служба має назву “Республіканський центр з працевлаштування, перенавчання і профвідбору кадрів Державного комітету праці України”. Цей центр об'єднував 400 регіональних центрів Радянського Союзу. Але такі масштаби вже звичні Г. Щокіну, досвід роботи з регіонами по всій країні в нього вже є. Головна його службова функція на той момент – навчання працівників відділу управління персоналу по всій країні, що надає новий поштовх творчим зусиллям Г. Щокіна.

Уже тоді Георгій Васильович налагоджує відносини із товариством «Знання», потужною структурою з великими можливостями. При товаристві "Знання" він організує “Народний університет працівників кадрових служб і служб працевлаштування”. Характер діяльності вимагає створення численних методичних матеріалів, присвячених роботі з кадрами, тому він знайомиться з досягненнями зарубіжних авторів. Крім м. Київ, подібний університет був створений ще у восьми містах України. І у всі ці служби Г. Щокін постачає методичні посібники та книги, тематикою яких є робота з кадрами. Але і тут він не знайшов належного простору для своєї діяльності. Керівництво не одобрює його понадактивність, що призводить до різкого конфлікту з керівництвом, і навіть справа дійшла до прокуратури. Потім Г. Щокіну ще не раз доведеться захищати в суді свої професійні інтереси, що підтверджує його впевненість у собі, прагнення відстоювати свою позицію. Так поступово формувався майбутній володар освітньої імперії.

Переломним у житті Георгія Васильовича був 1989 рік. Це час кооперативного руху. Г. Щокін досяг високого кар'єрного рівня на державній службі. Кандидатський ступінь, наявність досвіду роботи в освітніх структурах, вихід на республіканський ринок освітніх послуг відкрили для нього нові перспективи, але державна організація сковувала ініціативу, не давала змоги у всій повноті реалізувати ці можливості. Тому Г. Щокін пориває з державними структурами. Звільняється і разом з компаньйоном організує кооператив Київський науково-впроваджувальний центр “Кадри”. У статуті КНВЦ “Кадри” значилася навчально-методична і видавнича діяльність. Включення навчальної функції було далекоглядним і вірним кроком, що відкривав шлях до створення освітніх, навчальних структур.

Як і в багатьох інших кооперативах, спочатку всі доходи від роботи йшли на розвиток організації і на покриття досить великого кредиту. Г. Щокін з компаньйоном, який займався видавничою діяльністю в їхньому кооперативі, орендував невелике приміщення на одне робоче місце з телефоном. Це особливо вражаючий фактор, адже ми знаємо, що відбудеться через декілька років, коли освітня структура, заснована Г. Щокіним, буде навчати десятки тисяч осіб.

А поки що Георгій Васильович створює численні філії так званого “Народного університету” для кадровиків при товаристві “Знання”. Забезпечує в цих університетах навчальний процес. Сам читає лекції, видає і розповсюджує методичну літературу, організовує читання лекцій інших фахівців. Існуючий формат роботи університетів був громіздким, неефективним. І Г. Щокін вирішує перевести ці освітні структури під свою юрисдикцію і вивести її з підпорядкованості товариству “Знання”. При КНВЦ “Кадри” був організований “Міжрегіональний народний університет працівників кадрових служб і соціального розвитку”. Таким чином, структура, що була створена при товаристві “Знання”, перейшла під контроль кооперативу Г. Щокіна. Оскільки фактично він і так її контролював організаційно і методично, то зміна статусу пройшла без особливих перешкод. Під егіду “мікроскопічного” кооперативу перейшла досить солідна структура – університет. Але це був університет за назвою, а не за статусом. Самоназви були дуже поширені в той бурхливий період. Контролю над номінацією практично не було. І назвати ефемерну освітню устанovu “університетом” було не складно. Навчання в цих “народних університетах” було

заочним чи, як любить говорити Г. Щокін на західний манер, відкритим. Георгій Васильович швидко завойовує ринок освітніх послуг для кадровиків, що становив приблизно 1,5 млн осіб. Його університети поширилися на весь Радянський Союз. І навіть після розпаду Радянського Союзу Г. Щокін намагається підтримувати зв'язки з колишніми республіками у вигляді такої громадської організації вузів, як "Міжнародна кадрова академія", куди ввійшли не лише деякі українські вузи, а й декілька недержавних освітніх установ колишніх радянських республік.

Діяльність університетів розширювалася, з'явилося багато нових співробітників, видавалася велика кількість літератури, попит на яку був стійким. Амбіції Г. Щокіна підказали йому наступний крок: перетворити ефемерні університети на реальний навчальний заклад. Георгій Васильович знаходить підтримку в керівника Асоціації професійної освіти С.Я. Батишева, що мав великий авторитет у керівних структурах, маючи звання Герой Радянського Союзу, академік Академії педагогічних наук. Він погоджується створити при Асоціації професійної освіти "Всесоюзний заочний університет управління персоналом" з аббревіатурою – ВЗУУП. За підтримки С. Я. Батишева цей університет (а насправді – кооператив) був зареєстрований у Київському міськвиконкомі. Тобто звершується ще одна авантюрного типу дія, адже після реєстрації ні про асоціацію, ні про С. Батишева надалі нічого не чути. Ректором університету, звичайно, став Г. Щокін. Фактично відбулося перейменування однієї структури в іншу. У перший же рік роботи університету там заочно навчалася 12 тис. осіб. Завдяки ефективному піару, про університет швидко довідалися за кордоном, і ректор здобув підтримку різних зарубіжних структур, що значно підвищувало його статус. Георгій Васильович вважає, що ця структура була першим недержавним вузом. Правда, за право першості бореться ще кілька освітніх структур. Так, першою себе називає "Народна академія" (теж голосна самоназва) у м. Харків, що реєструвалася на початку 1991 р. За першість могли б поборотися ще декілька освітніх установ. Однак більшість з них не пройшли акредитацію, що була запроваджена у 1993 р. Але університет, очолюваний Г. Щокіним, отримав всі необхідні документи для продовження своєї діяльності в нових нормативних умовах.

Після розпаду СРСР університет Г. Щокіна змінив одну букву і став не всесоюзним, а міжрегіональним (МЗУУП). У 1992 р. виникли деякі фінансові й організаційні труднощі. Затримували виплату заробітної плати, частину людей відправляли у відпустку за власний рахунок. Творча думка Г. Щокіна шукала нові джерела доходу і ринки освітніх послуг. Придумати, як отримати прибуток в умовах глобального безробіття могла тільки дуже талановита, творча людина. Георгій Васильович береться за навчання і перенавчання безробітних. Видає книгу "Як уникнути помилок при влаштуванні на роботу", пропонує адаптаційну програму для перенавчання безробітних. Замовлення на цю діяльність було отримано в Державному центрі зайнятості Міністерства праці. Освітня структура Г. Щокіна відновилася. Він домагається ліцензії на освітню діяльність університету в Міністерстві освіти. В 1993 р. освітня установа здобуває академічний статус, перестає бути заочною і стає Міжрегіональною академією управління персоналом. У 1995 р. Академія пройшла загальну атестацію та акредитацію за кількома спеціальностями. З цього часу починається триумфальне зростання майбутньої освітньої імперії, у якій на сьогодні навчається більше ніж 50 тис. осіб.

Захоплення Георгія Васильовича хвилеподібні, пов'язані з його підприємством і людьми, які на ньому працюють. Починаючи з 2002-2003 рр., велику увагу він став приділяти розвитку політичної діяльності, починає створювати власну політичну структуру. Спочатку було організовано Всеукраїнське громадянське патріотичне об'єднання "Український вибір", а потім і Українська консервативна партія. Студенти та викладачі становлять своєрідну соціальну базу для ініціатив та діяльності Г. Щокіна. На 2005-2006 рр. припадає пік його політичної та антисіоністської активності. На парламентські вибори 2006 р. Г. Щокін іде зі своєю консервативною партією та спільнотою МАУП. Після виборів він помітно втрачає інтерес до політики, передає керівництво партії в інші руки, антисіоністська пропаганда різко послаблюється. В останні роки ні політикою, ні боротьбою із сіонізмом він не займається, принаймні публічно. Різко зростає активність у сфері розширення географії відкритої освіти. Розпочавши з заочної освіти Георгій Васильович бачить у ній можливість в подоланні кризи, що посилюється у зв'язку з несприятливою демографічною ситуацією та зміною умов зарахування у вузи не на користь приватної освіти.

Історія МАУП та біографія його засновника тривають, не закінчуються. Але знаючи амбіційний характер Г. Щокіна та роль МАУП у недержавній освіті, слід очікувати нових значних подій, пов'язаних з цією освітньою імперією та її президентом. Якщо сам процес створення недержавних вузів часто супроводжувався авантюрними діями, то зараз діяльність недержавних

вузів у цілому упорядкована і нормована. Та месіанські наміри не полишають лідерів недержавної освіти. У цьому випадку суть месіанства полягає в прагненні служити вищій ідеї на благо народу. Месія розглядає себе як знаряддя вищих сил справедливості і блага. Саме такими почували себе засновники найбільших і найперших недержавних вузів. Вони дають можливість десяткам тисяч людей здобути вищу освіту. Серед них і Г. Щокін, упевнений у своїй великій місії сіяти зерно істини.

Постать Г. Щокіна неоднозначна: в ній є позитивні та сумнівні риси, але велика значущість освітньої імперії МАУП для історії освіти України беззаперечна. Історія МАУП – це своєрідне дзеркало історії недержавної освіти України. Сьогодні це найбільший недержавний ВНЗ України, член Європейської асоціації університетів безперервної освіти (EUCEN) та Міжнародної Кадрової Академії (МКА).

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Приватная высшая школа в объективе времени: украинский вариант: монография / Под общ. Ред. В.И. Астаховой; М-во образования Украины: ХГИ “НУА”. – Х., 2000. – 464 с.
2. Приватна вища освіта України на шляху інновацій: монографія / [авт. колектив: В. Андрущенко, Б. Корольов, В. Астахова та ін.]; за ред. В. П. Андрущенка та Б. І. Корольова; Акад. пед. наук України, Ін-т вищ. освіти, Харк. гуманіт. ун-т “Нар. укр. акад.”. – Х.: Вид-во НУА, 2005. – 320 с.
3. Огаренко В.М. Недержавна вища освіта в Україні: перше десятиліття. Історичний нарис / В.М. Огаренко. – Запоріжжя, 2000. – 146 с.
4. Тимошенко І.І. Недержавні приватні вузи: етапи непростого становлення / І.І. Тимошенко, З.І. Тимошенко // Економіка і управління. – 1998. – № 1. – С. 9.
5. Щекин Г.В. 9 лет, которые потрясли мир образования / Г.В. Щекин // Персонал. – 1998. – № 2.
6. Освіта України. – 2006. – 20 жовтня. – С. 1–2.
7. Герук С. Свято Покрови в МАУП // Персонал. – 2006. – 20-26 жовтня – С. 1.

SUMMARY

The history of non-state university MAUP and the biography of its founder G.V. Schokin are considered in the article. Mental characteristics of the pionurs of non-state education, especially their ambitions, adventurism and messianistic views on their activity are analysed.